

Lars Söderström: Vidgade kreditmöjligheter för hushållen

Det är inte vanligt att forskningsresultat i nationalekonomi är så entydiga och har en sådan konkretion att de leder till löpsedelsrubriker i våra större dags- och kvällstidningar. Att så inte är fallet är egentligen ganska naturligt för var och en som är förtrogen med forskningens problematik. Det är ju vanligen fråga om att visa att ett visst resultat framkommer med en viss kombination av förutsättningar, och att andra resultat följer av ändrade förutsättningar. Detta är också föga glamoröst. Det är nämligen mycket sällan som det är möjligt att nå fram till någon entydig rekommendation.

När därför Lars Söderström i Lund lanserar ett konkret förslag om att varje hushåll bör få en kredit på ca 100 000 kronor och att detta är försvarbart från välfärdsteoretisk synpunkt är det ingen tvekan om att ens nyfikenhet blir ordentligt retad. Tänk att kunna göra en välfärdsvinst i den svenska ekonomin på flera hundra miljarder genom en omläggning av kreditpolitiken! Man frågar sig undrande varför denna omläggning inte har ägt rum för länge sedan.

I sin rapport till Konsumentverket, *Vidgade kreditmöjligheter för hushållen*, (Konsumentverket, Stockholm 1980, 30 kr, 121 s) startar Söderström i kapitel 2 med att ange några olika skäl för hushållens kreditefterfrågan. De främsta motiven anges vara tillfälliga inkomstbortfall, tillfälliga utgiftsbehov, studier, spekulation, växande inkomster och behov i samband med hushållskapitalvaror. I detta sammanhang kunde det ha varit på sin plats med en diskussion av vilka motiv som föreligger vid en perfekt kreditmarknad samt hur dessa ändras vid de extra komplikationer som tillkommer vid en kreditmarknad av det slag som vi har i Sverige i dagsläget. Överhuvudtaget är innebörden av den svenska kreditpolitikens utformning för hushållskrediternas utveckling mycket litet diskuterad. Söderström konstaterar endast helt kort att de är hårt ransonerade. Andra hävdar

snarast att de är alltför gynnade av skattereglerna och att många hushåll därför har en "för stor" upplåning.

I kapitel 3 använder sig Söderström av livscykelhypotesen för att visa att det är rationellt för en individ att fördela sin konsumtion över tiden på ett jämnare sätt än inkomsten vanligen är fördelad. Normalt är individens inkomst stigande varför slutsatsen blir att unga individer (och hushåll) skulle vinna på att låna i yngre dar och betala igen lånen vid en senare tidpunkt i livet.

Söderström genomför sedan några simuleringsexperiment genom att anta vissa värden på konsumtionsbenägenhet och tidspreferens. På detta sätt kommer han fram till ett önskvärt belopp för sk utjämningslån. I kapitel 4 analyseras behovet av hushållskapitallån på ett likartat sätt. Summan av dessa blir hans hushållskrediter.

Framställningen rymmer många intressanta synpunkter och innehåller en mängd värdefull information, tex om hushållskrediter i USA och Holland. Argumenteringen förefaller också relativt övertygande – så länge man håller sig inom författarens egna förutsättningar. Det är emellertid just här som problemen börjar torna upp sig. Ett av de största problemen med den gamla traditionella välfärdsteorin är dess deterministiska karaktär, vilket gör den fullständigt livsfarlig när den tillämpas för rekommendationer om ekonomisk politik i en värld där det existerar betydande informationskostnader för både hushåll, företag och myndigheter.

Söderström antar vid sin simulering att den representativa individen vet sin livsinkomst och att denna är den som är typisk för svenska män. Problemet i en värld full av osäkerhet är emellertid att när herr Pettersson vill låna pengar så vet varken han själv eller bankkamreren vad livsinkomsten kommer att bli eller vilka händelser Pettersson kommer att råka ut för i framtiden. Pettersson kan

missta sig på de inkomster han erhåller efter att ha konsumerat sitt lån — real-löneutvecklingen blir ju troligen bra mycket sämre under 1980-talet än vad flertalet trodde för bara några år sedan — han kan råka ut för fäla kvinnor med många dyrbara skilsmässor som följd och han kan slutligen råka ut för det förödande att hela hans nyttofunktion ändrar karaktär. Det finns alltså en genuin osäkerhet förknippad med herr Petterssons framtid. Detta betyder att det finns goda skäl att inte låna honom alltför mycket och i många fall vill inte ens Pettersson själv låna så mycket som Söderström föreslår. (Det är en helt annan sak att genom kombinationen av inflation och skatteregler det varit mycket gynnsamt att låna under senare år. Detta argument nämns inte av författaren i detta sammanhang.) Slutsatsen blir därmed att även i frånvaro av kreditrestriktioner från myndigheternas sida och med mycket väl fungerande kreditmarknader skulle säkert många unga hushåll varken vilja eller kunna få några krediter av denna storleksordning. Anledningen är att det finns en samhällsekonomisk risk och det är inte utan vidare uppenbart att den elimineras genom att samhället griper in i form av statlig borgen eller riksbankslån. Om man skall kunna komma fram till en rekommendation av det slag författaren för fram måste man först visa att staten skulle kunna handskas med denna risk på ett bättre sätt än vad som åstadkommes av marknadens aktörer när de lämnas åt sig själva utan officiell kreditransonering. En sådan analys genomförs aldrig i rapporten. (Det är därvid inte tillfyllest att visa att vinsten för de unga hushållen blir så eller så stor. Det skulle vara ett alltför partiellt synsätt. Man

måste också göra gällande att dessa krediter får en bättre användning än de har idag. Alternativet är att det totala spärandet i samhället skulle öka i motsvarande utsträckning. Författaren är mycket kortfattad när denna fråga berörs och man känner sig långt ifrån övertygad om att det är särskilt troligt.)

Det är därför svårt att finna en klar välfärdsteoretisk grund för att rekommendera en politik av detta slag. Sedan är det en annan sak att det står var och en fritt att argumentera för en ändrad inkomstfördelning som gynnar unga kredittagare.

Väljer man en sådan inkomstfördelningspolitik (och varför skulle vi dölja att någon också blir lidande?) så uppstår också ett mycket betydande makroekonomiskt anpassningsproblem. Man kan nämligen inte utan vidare ta ett par hundra miljarder och pytsa ut dem som hushållskrediter utan konsekvenser för samhällsekonomin. Antingen får vi inflation och valutakris eller också stramas det åt på andra håll i ekonomin med konkurser och ökad arbetslöshet som följd. En sån här stor omställning måste därför naturligtvis äga rum över en mycket lång period för att undvika samhällsekonomiska störningar.

Denna bok är skriven på ett provokativt sätt. Även om dess förslag till konkreta åtgärder inte har någon förankring i verkligheten kan den genom sina utförliga diskussioner kanske bidra till en debatt om grunderna för statens (och riksbankens) ingripande i kreditgivningen till olika ändamål och om valet av säkerheter för olika slags krediter.

Docent, tf professor *Johan Myhrman*
Handelshögskolan i Stockholm